

Натисніть тут, щоб

КУПИТИ КНИГУ НА САЙТІ

або

заможляйте по телефону:

(0352) 28-74-89, 51-11-41

(067) 350-18-70

(066) 727-17-62

Мирослава Чорна

**ЦІКАВА ГРАМАТИКА
ДЛЯ ДОПИТЛИВОГО ГНАТИКА**

Програма, календарне планування,
зразки конспектів уроків

Тернопіль
Навчальна книга — Богдан

УДК 811.161.2(075.2)
ББК 81.2Укр я71
Ч-75

Чорна М.М.

Ч-75 Цікава грамати́ка для допитливого Гнатика. Програма, календарне планування, зразки конспектів уроків / М.М. Чорна. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2012. — 88 с.

ISBN 978-966-10-2316-0

УДК 811.161.2(075.2)
ББК 81.2Укр я71

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва*

ISBN 978-966-10-2316-0

© Чорна М.М., 2012
© Навчальна книга — Богдан,
майнові права, 2012

Сучасна концепція освіти орієнтує вчителя на формування особистості учня.

Стосовно навчального предмета «рідна мова», головною метою є формування національно-мовної особистості, яка характеризується свідомим ставленням до мови, розвиненим мовленням, а отже, і мисленням, інтелектом, мовленнєвою пам'яттю, емоційно-естетичним сприйняттям мови, вмінням наслідувати традиції використання мовних одиниць у мовленні, мовним етикетом, що тісно пов'язаний з культурою поведінки, наявністю моральних якостей.

Новій особистості належить майбутнє країни.

А зберегти надбання предків, підтримувати традиції національної культури, проводити національну політику неможливо без досконалого знання рідної мови, без любові й пошани до неї. Не знаючи мови народу, навряд чи можна збагнути й сам народ.

Мова — це серце нації, а нація — це особистість, яка має своє обличчя, характер, темперамент, культуру і мораль, честь і гідність.

Сучасний учень повинен стати творчим здобувачем знань як у навчальній роботі під керівництвом учителя, так і в позакласній самостійній роботі.

Час потребує активнішого застосування прийомів індивідуального навчання, урізноманітнення завдань для осмислення програмового матеріалу.

Навчання буде успішним для дитини тільки тоді, коли вона оволодіє навиками самостійної праці.

Учитель має пам'ятати аксіому, що розвиток і освіта жодній людині не можуть бути подані чи повідомлені, а успіхи досягаються лише власною діяльністю, власними силами, власною напругою.

Важливою особливістю уроків за цим посібником є вивчення мовних одиниць, законів мови на основі аналізу високохудожнього твору. Через естетико-художній вплив ці уроки формуватимуть у школярів естетичне ставлення до світу, розвиватимуть багату гаму почуттів, забезпечуватимуть різнобічний розвиток дітей у процесі навчання, виховуватимуть сприйняття мови як важливого засобу

інтелектуального, логічного, естетичного розвитку, засобу збагачення знаннями, розширення кругозору, прилучення до культури.

Учням четвертого класу необхідно засвоїти й сприйняти національну самобутність мови на рівні лексики, фразеології, морфології.

За чотири роки навчання у початковій школі у дитини вже мають бути добре сформовані, розвинені основні види мовленнєвої діяльності (читання, письмо, слухання, говоріння).

Досягти максимуму в навчанні рідної мови можна лише за умови повноцінного мотиваційного забезпечення навчального процесу.

Самі ж мотиви і позитивне ставлення до цього навчального предмета формуються в процесі учіння. А воно спонукається багатьма мотивами, але найважливішим, на нашу думку, є інтерес до знань.

Отже, і посібник, і вчитель мають викликати у дитини бажання глибше пізнавати виучуване.

Як і чим забезпечити високе емоційне тло процесу учіння?

Людина проявляє себе більше в тому, як вона відчуває, аніж в тому, як вона думає.

Емоційне забарвлення інформації позитивно впливає на учня, створює відповідну ауру, знімає втому. Від емоцій залежать майже всі психічні процеси: і пам'ять, і увага. Щоб учень полюбив урок рідної мови, щоб урок «пролітав» на одному диханні, щоб учень щоденно чекав на зустріч із дивовижним світом рідного слова, навчальний процес у четвертому класі побудовано на:

- а) поетичному слові високої проби;
- б) дослідницькій, творчій роботі дитини.

Учень на уроці мови постійно дивується. Кожне слово стає йому настільки зрозумілим і дорогим, що проблеми нехтування рідною мовою в майбутньому не існуватиме.

Грамотичний матеріал, який розглядається на прикладах текстів, сприйматиметься учнями з більшою цікавістю, ніж під час розбору окремих слів, словосполучень чи речень.

Учні значно швидше просунуться у своєму мовному і загальному розвитку, їхня пізнавальна активність буде значно вищою, а діяльність більш творчою.

Поезія в силу своєї образності й емоційності має значний виховний вплив на школярів, тому її використання на уроках сприяє успішному поєднанню навчання й виховання.

А коли прибігли діти,
любо мовила вона:
— Ви мене в коші беріте,
я морожена — смачна.

Платон Воронько

I) Виписати з тексту виділені слова. На що вони вказують? На які питання відповідають? До якої частини мови ви б їх віднесли?

II) Замінити виділені слова конкретнішими словами, які називають предмет.

III) Чому ж поет вжив виділені слова, а не конкретніші?

3. Повідомлення теми, мети, завдань уроку. Мотивація навчальної діяльності учнів.

а) Прийшов уночі сніг. Став він під вікном навшпиньки, заглядає. Сплять усі, тільки Рудькові не спиться.

— Чи буде зрозуміло про кого або про що йдеться, якщо опустити перше речення? Чому?

— Які граматичні ознаки має займенник?

— Яким членом речення виступає?

— На основі спостережень дайте визначення займенника.

4. Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу.

I. а) Спробуйте тепер замінити займенники, вжиті поетом у вірші «Зимова калина», словами — назвами предметів. Чи у всіх випадках легко вдалося це зробити?

б) Зробіть висновок про те, якими членами речення можуть бути займенники.

II. а) На дошку спроектований текст — вірш Володимира Ладичця «Рукавички».

Поставити займенники у потрібній формі. Звернути увагу на роль займенників для зв'язку слів у реченнях.

Рукавички, рукавички, чом у (ви) погана звичка?

Чом учора тишком-нишком заховались ви під книжку?

Чом носили вуглячкі й наробили дірочки?

Вранці ж впали у корито, бабця мусила (ви) сушити.

Потім влізли у рукав, ледве з татком (ви) розшукав.

А оце під частоколом загубили ви Миколу.

Мусить він ходити без (ви), щоб провчити (ви) ще раз!

б) Робота з опорно-узагальнюючою таблицею.

Таблиця

Слово	Питання до нього	Що означає	Якою частиною мови є?
частокіл	що?	називає предмет	іменником
він	що?	вказує на предмет	особовим займенником
бабця	хто?	називає предмет	іменником
вона	хто?	вказує на предмет	займенником

III. Робота з посібником.

Завдання 8 (колективно), завдання 9 (самостійно).

IV. Запам'ятайте стійкі звороти.

І я не я, і кобила не моя (*усього зрікається*);
то ж то й воно (*в тім то й річ*);
от тобі й маєш (*вигук при здивуванні*);
хто його знає (*невідомо*);
хоч би тобі вусом повів (*ніяк не зреагував*).

Звернути увагу учнів на те, що в письмових роботах вони досить часто допускають такі помилки:

- 1) Вживання займенника перед іменником.
- 2) Розміщення займенника далеко від іменника, на який він вказує.
- 3) Перевантаження тексту займенниками.

5. Домашнє завдання.

Вправа 10*.

6. Підсумок уроку.

а) Зв'язна розповідь учнів про особові займенники, їх роль у мовленні.

б) Прокоментуйте прислів'я, визначте, якими членами речення виступають займенники.

Кликав вовк козу в гості, а вона йти не хоче.

Не хоче коза на торг, так ведуть її.

в) Прочитайте загадки й відгадайте їх. Знайдіть у них займенники, які вжито замість назв предметів. Чи ті займенники містять якусь підказку?

Його б'ють, а він не плаче, від удару тільки скаче.

Мене він серед усіх виділяв: може, зрозумів, що це я його врятував від вірної загибелі, а може, тому, що мені він першому повірив. Важко передати, яка це стала привітна забавна пташина. Убрався в пір'я, хвостик витягнувся...

Їсти вже став сам. Бувало, сяду за стіл, а горобець лізе на край тарілки, хоче разом обідати. Доводилось спочатку його годувати, а тоді вже самому їсти. Наїється горобчик, сяде на плече і голівкою треться об вухо.

А гордий був, як усі горобці, та до того ще й запальний, забіяка. Прекрасно розбирався, хто як до нього ставився.

Друзі мої любили горобця. Але хлопці – це хлопці. Вони скоро підмітили, що Цвірик легко ображається, коли з нього сміються або дратують. Варто було горобцеві показати язика і він перетворювався на тигра. З сердитим криком, з піднятим на голові чубом летить прямо в обличчя, кусає дзьобом за що попало – за губу, за носа, – викликаючи регіт і ще більше від цього шаленіючи.

Звичайно, я припинив ці атракціони. Більш за все мене зворушувало те, що коли я після обіду лягав відпочивати, горобець теж лягав. Я навіть приспособився.

Ляжу, прикладу коло голови руку з напіврозгорнутою жменею, а Цвірик у жменею ляже, очі закриє і теж спить. Бувало, забуду або приберу руку, він коло щоки притулиться, а то коло ступні і спить...

Часто ми з ним вибиралися гуляти до лісу. Я вниз ходжу, а горобець по верхах гасає, але недалеко.

Бувало, чую: чррр! – тривожні крики горобця. Дивлюсь, летить прямо мені до рук. Гляну на небо – а в небі яструб. Це значить і мене, і всіх попереджає: «Увага! Повітряна тривога!»

Довго він ще жив у нас, може б і до міста з нами поїхав. Але, на жаль, зник. Хочеться думати, що він просто знайшов свою гороб'ячу компанію і залишився з нею, став жити, як усі горобці.

(За Валентином Литвиненком)

Запитання.

1. Де жив оповідач?
2. В якому віці з'явився горобчик у хлопчика і з якої причини?
3. Як оригінально дякував Цвірик за сніданок своєму опікунові?
4. Що ставало причиною роздратування пташки? На кого він ставав схожим?

5. Опишіть післяобідню дрімоту.
6. Де часто гуляли оповідач із Цвіриком?
7. Як поведився горобець на прогулянках?
8. Як оберігав Цвірик усіх оточуючих?
9. Як склалася подальша доля Цвірика?
10. Як ви оцінюєте оповідача?
11. Поясніть значення слів: *шаленіти*, *атракціон*, *гасати*.
12. Закінчіть речення.

Головна думка цього тексту — це...

5. Завдання додому.

● Вправа 196.

* Написати якусь історію зі свого життя, коли доводилося допомагати тваринам чи спостерігати за їхньою діяльністю.

Навчальне видання

ЧОРНА Мирослава Михайлівна

ЦІКАВА ГРАМАТИКА
ДЛЯ ДОПИТЛИВОГО ГНАТИКА

Програма, календарне планування,
зразки конспектів уроків

Головний редактор *Богдан Будний*
Редактор *Любов Левчук*
Обкладинка *Ростислава Крамара*
Комп'ютерна верстка *Ольги Швед*
Технічний редактор *Оксана Чучук*

Підписано до друку 06.08.2012. Формат 60х84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Таймс. Умовн, друк. арк. 4,65. Умовн, фарбо-відб. 4,65.

Видавництво «Навчальна книга — Богдан»
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців
ДК №370 від 21.03.2001р.

Навчальна книга — Богдан, просп. С. Бандери, 34 а, м. Тернопіль, 46002
Навчальна книга — Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008
тел./факс (0352) 52-06-07; 52-05-48; 52-19-66
office@bohdan-books.com *www.bohdan-books.com*

ISBN 978-966-10-2316-0

9 | 789661 | 023160